

2. Васильченко В.С. Державне регулювання зайнятості: навч. пос. / В.С. Васильченко. – К.: КНЕУ, 2003. – 252 с.
3. Купалова Г.І. Аналіз кон'юнктури ринку праці на селі / Г.І. Купалова // Економіка АПК. – 2002. - №1. – С. 87-92.
4. Якуба К. Людський фактор у реформуванні аграрної економіки / К. Якуба // Економіка України. – 2004. - №5. – С. 69-75.

УДК 330.341.1:634

НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ САДІВНИЦТВА

Лівик О.П., аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

Визначено сучасний стан розвитку промислового садівництва, здійснено аналіз заходів щодо вдосконалення інноваційних процесів як на рівні цієї галузі, так і на рівні окремих підприємств. Обґрунтовано основні напрями інноваційного розвитку вітчизняного садівництва.

Defines the current state of commercial horticulture, the analysis of measures to improve innovation processes both at the level of the industry, and at the level of individual enterprises. Substantiates the main directions of innovative development of the domestic gardening.

Постановка проблеми. Підвищення ефективності виробництва плодово-ягідної продукції на основі впровадження інноваційних технологій є одним із важливих завдань розвитку аграрного сектора економіки України. У період ринкової трансформації економічних відносин у сільському господарстві розв'язанню цієї проблеми не приділялося належної уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки висвітленню проблем стабілізації та інноваційного розвитку промислового садівництва, а також обґрунтуванню поширення інноваційно-інтенсивних технологій виробництва плодючої продукції присвячені роботи О.Ю. Єрмакова, А.М. Кандиби, І.В. Коваленко, С.В. Коваль, О.В. Кравця, П.В. Кондратенка, Л.А. Костюк, В.С. Кушнірука, Л.О. Мармуль, І.К. Омельченка, В.В. Писаренка, О.В. Рибаків, В.А. Рудьова, О.М. Шестопаля, А.І. Шумейка та ін.

Постановка завдання. З огляду на особливості та тенденції сучасних змін у розвитку промислового садівництва, дослідження комплексу питань щодо посилення впливу організаційно-економічних засад на розвиток та функціонування галузі, пошук інноваційно – інвестиційних резервів підвищення її ефективності обґрунтування інноваційних стратегій функціонування набувають виняткової актуальності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на найбільш сприятливі ґрунтово-кліматичні умови Південного Степу, в яких розвивається промислове садівництво, урожайність плодово-ягідних культур і прибутковість виробництва залишаються низькими. Скоротились обсяги закладання молодих насаджень, внесення добрив, захисту плодово-ягідних насаджень від шкідників і хвороб, уповільнився процес сортооновлення, що зумовило істотне зменшення обсягів виробництва плодово-ягідної продукції. Зростан-

ня цін на ресурси, що споживаються у виробництві, не супроводжувалося відповідною зміною цін на плоди та ягоди, що зумовило зниження дохідності їх виробництва [1]. Тому подальший розвиток виробництва садівницької продукції потребує здійснення комплексу заходів щодо підвищення його ефективності та конкурентоспроможності.

У комплексі інноваційних агротехнічних заходів щодо створення інтенсивних садів важливе значення має вирощування саджанців. Кісточкові породи (черешня, вишня, абрикос, персик, слива, алича) вирощують у степовій зоні України головним чином на сіянцях. Черешню і вишню окулірують на сіянцях дикої черешні сортів Дрогана жовта, Деніссена жовта, Антипці або слаборослих врожайних сортах вишні – Гріот український, Гріот остгеймський, Самсоновка. Черешню і вишню можна вирощувати на найбільш родючих ґрунтах на вегетативних підщепах. Розмір дерев у саду на таких прищепах значно зменшується.

У Херсонській області насадження яблуні, груші і айви розміщують у богарних умовах і на зрошенні. За відсутності зрошування або при нерегулярному зрошуванні інноваційною може стати технологія вирощування плодів у насадженнях з округлою кроною дерев на насінних і, частково, на клонових середньорослих прищепах з відносно широкими міжряддями і більш щільним розміщенням дерев у ряду. Технологія забезпечує середню врожайність насаджень 150-160 ц/га плодів.

В умовах зрошування використовується принаймні три види інноваційних технологій, що забезпечують значно більші врожаї:

а) технологія для насаджень з напівпласкою кроною дерев на клонових і середньорослих підщепах, частково на насінних. Технологія забезпечує середню врожайність 200-250 ц/га високоякісних плодів;

б) технологія вирощування плодів яблуні в насадженнях з малооб'ємною кроною типу середній кущ на карликових прищепах. Технологія забезпечує середню врожайність 250-300 ц/га високоякісних плодів;

в) технологія для яблуні і груші в шпалерно-карликових насадженнях з пласкою кроною. Технологія забезпечує середню врожайність 250-300 ц/га високоякісних плодів [3, с. 68-72].

В останній час у технологічному плані перевага надається інноваційним типам насаджень і сортам, які забезпечують швидкий оборот капіталу, тобто створенню і продуктивному використанню таких типів насаджень, які вступають у товарне плодоношення на 2-3-й рік після закладання. Завдяки цьому вже у минулому залишилася ситуація, коли на добрий врожай саду можна було чекати 10-12 років. Під впливом дії економічних та екологічних чинників, до яких належить необхідність раціонального використання земель, прискорення окупності капітальних вкладень, зниження працемісткості та собівартості продукції тощо, радикально змінюються системи ведення садівництва, насамперед структура та типи насаджень. Особливістю цих інноваційних процесів є перехід від розміщення на одиниці земельної площі невеликої кількості дерев з величезними кронами до загущених схем садіння невисоких дерев з невеликими кронами.

У промисловому садівницькому комплексі країни повинна вдосконалюватися система фінансово-кредитного забезпечення, запроваджуватися елементи спеціального податкового регулювання інноваційної діяльності. Останнім часом розвивається та впроваджується програма по селекції, яка дасть можливість безпосередньо впроваджувати новітні технології виробництва плодів і ягід та спрямовувати частину вільних коштів на наукові розробки. Розвиток приватної власності направлений на стимулювання інноваційної діяльності та сприяння масштабному впровадженню досягнень науково-технічного прогресу та інноваційних технологій. Завдяки пріоритетній направленості політики держави на розвиток великотоварного виробництва у галузі промислового садівництва значною мірою вдалося зберегти цілісність спеціалізованих садівницьких комплексів. Це також повинно сприяти впровадженню новітніх технологій у виробництво [2, с. 244-249].

Виникає необхідність проведення гнучкої кредитної політики в галузі промислового садівництва: застосування пільгових кредитів з відсотковою ставкою, що нижча від комерційної на 5-10 %, а також використання безвідсоткових інноваційних позик. На наш погляд, є доцільним введення поряд з безвідсотковим інноваційним кредитом пільгового кредиту, який також стимулював би закладання насаджень вже освоєними технологіями. При цьому позичальник повинен оплатити не менше 30% вартості проекту. Для промислового садівництва термін повернення коштів по інноваційних кредитах, що надаються на три роки, може бути більшим (5-10 років), що забезпечує окупність саду.

Вважаємо за необхідне створення у галузі промислового садівництва спеціалізованих інноваційних фондів, однією із функцій яких є вирішення питань по закладці насаджень садів і ягідників. При цьому необхідно врахувати, що філії цього фонду повинні функціонувати у районах Херсонської області для стимулювання інноваційної діяльності. Вдосконалення інноваційних процесів у садівницькій галузі може бути досягнуто шляхом реалізації низки заходів. На галузевому рівні і у сфері наукової діяльності до них відносяться:

- спрямування системи організації наукових досліджень до вимог товаровиробників в умовах ринкових відносин;
- для вирішення питань інноваційної політики на базі районних та обласних державних адміністрацій необхідно залучити провідних фахівців галузі, науки, освіти, фінансів, економіки;
- впровадження нових технологій виробництва продукції промислового садівництва через філії інноваційного фонду;
- надання допомоги та підтримки виробникам садівницької продукції при дотриманні ними міжнародних стандартів;
- адаптація обліку і звітності підприємств до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, систематизація і приведення до єдиного стандарту статистичної і бухгалтерської інформації та звітності;
- розподіл державних коштів та фінансування наукових досліджень у промисловому садівництві, яким надано статус пріоритетних;

- використання сучасних інформаційних систем і засобів у інноваційній діяльності для створення системи моніторингу;
- організація моніторингу нововведень у Херсонській області;
- активізація діяльності дорадчих служб [4, с. 261-265].

На рівні підприємств найбільше значення мають:

- забезпечення швидкого реагування виробництва на зміни попиту і пропозиції на ринку економії енергоресурсів і зниження витрат через розробку та впровадження принципів інноваційного менеджменту;
- розробка програми реалізації інновацій на близьку та віддалену перспективу;
- активізація ринкових стратегій розвитку, яка враховує вихід на зовнішні ринки країн близького і далекого зарубіжжя.

Основними напрямками розвитку галузі промислового садівництва нами визначені: поліпшення використання матеріальної бази, забезпечення внутрішнього продовольчого ринку високоякісною садівницькою продукцією, розширення її асортименту, вихід на зовнішні ринки, збільшення прибутку на вкладений капітал, екологічна безпека навколишнього середовища, досягнення високих стандартів споживання продукції, соціальних благ для зайнятих у галузі.

Повільність інноваційних нововведень у галузі промислового садівництва обумовлена дією сукупності чинників: міжгалузевим диспаритетом цін, інфляцією, нестачею власних обігових коштів, недостатнім державним фінансуванням. Як було зазначено раніше, для виробничої сфери промислового садівництва характерний повільний обіг капіталу. В першу чергу, банківський капітал направляється в торгівлю і харчову промисловість. Впровадження інноваційно-інтенсивних технологій та розширене відтворення промислового садівництва вимагає значних кредитних ресурсів. Це відноситься й до фінансового забезпечення інноваційної діяльності науково-дослідних установ садівництва. В останні роки бюджетне фінансування наукових закладів галузі промислового садівництва Національної академії аграрних наук України обмежується і спрямовується, в основному, на заробітну плату співробітникам. Тривалий час наукові заклади не оновлюють наукове обладнання через недостатність коштів, а чисельність працюючих у них постійно скорочується. Відбувається старіння наукових кадрів і відтік молодих учених у вищі навчальні заклади та комерційні структури за кордоном.

Для перспектив економічного розвитку є загрозовою втрата наукового потенціалу галузі промислового садівництва. Як свідчить досвід розвинених країн, держава забезпечує покриття від 20 до 50% національних видатків на науку, а за фундаментальними дослідженнями - 50-70%. Частка наукових видатків у загальній сумі державного бюджету в останній час становила у США - 6-7%, Німеччині, Великобританії, Італії, Франції - 4-5%, Японії - 3-3,5%. В Україні вона коливається у межах 1,0-1,5% [5].

Науково-технічний потенціал садівництва характеризується сукупністю трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, які зосереджені в наукових, консультаційних, інформаційних та інших сферах для здійснення наукових

досліджень і розробок, впровадження їх у виробництво з метою забезпечення науково-технічного прогресу в галузі. Основними засобами виробництва в промисловому садівництві є плодові і ягідні насадження, які функціонують протягом багатьох років. Це зумовлює необхідність та важливість створення їх на основі найновіших досягнень науково-технічного прогресу.

Пріоритетність напрямів досліджень залежить від місця наукової організації на ринку науково-технічної продукції, який тільки формується в Україні. На наш погляд, пріоритетні напрями досліджень повинні визначатися за рівнями споживання науково-технічної продукції, зокрема Міністерством аграрної політики, Головними управліннями сільського господарства і продовольства облдержадміністрацій. На сьогодні наукове забезпечення садівництва здійснюється на підставі реалізації державних, галузевих та регіональних науково-технічних програм, які розробляють наукові заклади на замовлення виробництва, Міністерства аграрної політики. Одним з першочергових заходів розвитку промислового садівництва є розробка і реалізація пошукових інноваційних, а також цільових продуктових програм, які повинні орієнтуватися на забезпечення конкретних виробничих завдань галузі на основі результатів проведених наукових досліджень.

В умовах складного фінансового становища більшості сільськогосподарських підприємств, які вирощують плодові і ягідні культури, фінансування потреб підвищення науково-технічного рівня виробництва повинно передбачатися в бюджетах областей і районів. Тому фінансування інноваційних програм в Херсонській області можливе за рахунок місцевих бюджетів і галузевих позабюджетних фондів, за рахунок чого можна розширити відповідні дослідження.

Висновки. Отже, відновлення галузі промислового садівництва і розширення внутрішнього і зовнішнього ринків плодів і ягід неможливо без подальшого розвитку науково-технічного прогресу, розробки і впровадження конкурентоспроможних технологій вирощування інтенсивних швидкоплідних, високопродуктивних садів з коротким циклом їх використання. У зв'язку, з цим зростає необхідність розробки інноваційних напрямів наукових досліджень для розвитку галузі промислового садівництва, а саме: створення маловитратних високомеханізованих технологій виробництва плодів і ягід; удосконалення технології формування і ефективного використання садів на основі основних процесів механізації; створення нових і вдосконалення існуючих технологічних процесів вирощування елітного садивного матеріалу; підбір нових сорто-прищепних комбінацій для основних плодових культур; розробка оптимальних режимів поливу на основі застосування автоматизованих систем зрошування; розробка нових та удосконалення існуючих технологій збереження та переробки плодів і ягід, розширення асортименту продукції.

Література.

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз. / В.Г. Андрійчук // [монографія]. –К.: КНЕУ, 2005.-292 с.

2. Гайдуцький П.І. Про основні засади реформування системи державної підтримки сільського господарства та сільської території / А.П. Гайдуцький // Економіка АПК. – 2005. - № 11. – С. 68-72.

3. Єрмаков О.Ю. Особливості адаптації садівництва України до ринкових умов господарювання / О.Ю. Єрмаков // Садівництво: Міжвід. тем. наук. збірник. –К., 1998. –С. 261-265.

4. Мармуль Л.О. Організаційно-економічні засади формування та розвитку ринку плодоягідної продукції / Л.О. Мармуль, С.В. Коваль // [монографія]. - Херсон: Айлант. 2008. - 160 с.

5. Коваленко І.В. Стан інвестування інноваційних проектів переробних підприємств АПК регіону / І. В. Коваленко // Ученые записки Крымского инженер. – пед. ин.: Зб.наук.праць. – Вип. 12. – Симферополь, 2008. - С. 112-115.

УДК 631.151.2

ІНТЕНСИВНІ ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ: ПИТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ

*Лозинська Т.М., д.держ.упр., професор
Полтавська державна аграрна академія*

Розглядається сутність інтенсивного типу економічного зростання в аграрній сфері. Наводяться специфічні риси інтенсифікації сільського господарства України на сучасному етапі його розвитку.

Essence of intensive type of the economy growing is examined in an agrarian sphere. The specific lines of intensification of agriculture of Ukraine are pointed on the modern stage of his development.

Постановка проблеми. Домінуючі наукові уявлення щодо сутності економічного зростання зводяться до того, що цей процес розглядається як складова економічного розвитку, що відображає кількісні зміни результатів діяльності економічних суб'єктів.

Тобто, економічне зростання характеризує підсумок функціонування економіки в цілому, або окремих її галузей, який можна виміряти темпами приросту валового національного продукту, валової продукції, чи темпами приросту цих же показників у розрахунку на душу населення [1]. В економічній теорії розрізняють два типи економічного зростання: *переважно екстенсивний і переважно інтенсивний*, що певною мірою обумовлює конкурентоспроможність економіки.

Але останніми роками в наукових дослідженнях проблематика інтенсивного економічного зростання галузей, зокрема аграрної, поступилася місцем питанням інноваційного їх розвитку, що є не зовсім виправданим, оскільки дещо звужує економічний аналіз і сприяє певній тенденційності у висновках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Неоднозначність процесу інтенсифікації в сільському господарстві, який традиційно пов'язують із необхідністю здійснення додаткових вкладень капіталу для отримання більших обсягів валової сільськогосподарської продукції, обумовлюється тим, що зростання рівня інтенсивності використання сільськогосподарських земель